

In de vergadering van 21 december 1968 werden Dr. W. H. Bierman en Dr. G. A. Brouwer tot ereleden benoemd wegens hun grote verdiensten voor de vogelkunde en de vogelbescherming in het algemeen en voor onze vereniging in het bijzonder.

Bij de aanvang van het jaar was het Bestuur als volgt samengesteld: Dr. K. Waldeck, voorzitter; Prof. Dr. H. Klomp, secretaris; W. Stritter, penningmeester en Mr. J. Kist, N. Marra, Drs. J. Rooth en Prof. Dr. K. H. Voous, leden. In de vergadering van 21 september 1968 werd Prof. Voous, die reglementair moest aftreden, vervangen door Drs. H. J. van Balen.

In het afgelopen jaar werden drie wetenschappelijke vergaderingen gehouden. Op 17 februari spraken Dr. P. L. Ploeger (De vorming van ondersoorten bij arktische ganzen en zwanen tijdens de laatste ijstijd) en Dr. A. J. Cavé (Legtijd en legselgrootte van de Torenvalk), op 21 september werd het woord gevoerd door de heren Drs. I. Bossema (Relaties tussen het gedrag van de Vlaamse Gaai en het voorkomen van eikezaailingen) en Prof. Dr. K. H. Voous (Verslag van de vergadering van de Europese Sectie van de Internationale Raad voor de Vogelbescherming (C.I.P.O.), gehouden in Hongarije in mei 1968), en tenslotte werden op 21 december voordrachten gehouden door de heren G. Waterston (Edinburgh) (Operation Osprey; Snowy Owls in Shetland; Sea Eagles for Fair Isle) en P. P. A. M. Kop (De rui van jonge en oude Futen en het verband met het baltsgedrag).

De Oecologische Kring vergaderde op 6 april te Wageningen gezamenlijk met de gelijknamige kring van de Ned. Dierkundige Vereniging. Deze bijeenkomst werd belegd ter ere van Dr. H. N. Kluijver, die kort daarvoor het Instituut voor Oecologisch Onderzoek had verlaten wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Er werden voordrachten gehouden door de heren Dr. H. N. Kluijver (Sexe-verhouding, leeftijdsklassen en aantalsregulatie, in het bijzonder bij de Koolmees), C. Swennen (Het voedsel van de Eidereend) en A. L. Spaans (Enkele aspecten van de voedseloecologie van de Zilvermeeuw).

Op 4 en 5 mei werd een excursie gehouden naar Schiermonnikoog. De deelnemers troffen goed weer na een korte periode van regen en maakten uitstapjes naar verschillende delen van het fraaie eiland.

De afdeling Club van Nederlandse Vogelkundigen hield twee vergaderingen, beide in Artis te Amsterdam. In de vergadering van 24 maart sprak de heer P. Meeth over zijn reis door Angola. Op 17 november vertoonde de heer J. P. Strijbos enkele films. De excursies werden gehouden op 11 en 12 mei naar Vlieland en op 14 en 15 september naar Texel.

De tijdschriften verschenen elk in twee afleveringen. Ardea bracht een variatie van wetenschappelijke bijdragen over de meest uiteenlopende vogelsoorten. Limosa vermeldde wederom een serie bijzondere waarnemingen, waaronder die van soorten die voor de eerste of tweede maal binnen onze landsgrenzen werden vastgesteld. De verzorging van de tijdschriften legde ook dit jaar weer een zware last op de schouders van de redacteurs. Het verheugde het Bestuur dan ook bijzonder dat mej. Dr. Nora Croÿn Michielsens bereid werd gevonden een deel van de redactionele werkzaamheden op zich te nemen.

H. Klomp, secretaris

Literatuur

A.L. SPAANS en C. SWENNEN: *De vogels van Vlieland*. — Wetensch. Meded. Kon. Ned. Natuurhist. Vereniging 75, 1968. 104 pp. Met illustraties van M. J. C. Kolvoort. Prijs f 4,50. Verkrijgbaar bij het bureau van de K.N.N.V., Hoogwoud N.H., postgiro 13028.

De laatste jaren zijn er naast de Avifauna van Nederland (1962) vele provinciale en lokale lijsten van waargenomen vogels verschenen, die aan onze kennis van de ver-

spreiding der in ons land voorkomende vogels zeer ten goede zijn gekomen. Ik denk aan de lijsten van Texel, Terschelling en Twente (alle van 1963), het boek van Hens over de provincie Limburg (1965) en dat over de provincie Noord Brabant (1967). Aan de publicatie van de avifauna van de provincies Utrecht en Groningen en het eiland Schiermonnikoog wordt gewerkt. Bovendien zijn er een aantal lokale lijsten in gedrukte en gestencilde vorm verschenen, die eveneens waardevolle gegevens bevatten.

Nu zijn Spaans en Swennen gekomen met Vlieland, een strook arme duingrond met aansluitende zandplaat, die echter uitzonderlijk veel vogels herbergen door de aangrenzende voedselrijke Waddenzee en doordat veel trekvogels, komende van overzee, zich op het eiland concentreren.

Het samenstellen van de avifauna van dit eiland moet een omvangrijk maar dankbaar werk zijn geweest, want reeds 60 jaren geniet Vlieland door zijn rijke vogelbevolking de belangstelling van binnen- en buitenlandse ornithologen, die vaak hun waarnemingen in publicaties hebben vastgelegd. Veel hebben de auteurs dan ook kunnen achterhalen door de jaargangen van een groot aantal (18) tijdschriften te raadplegen. Hiermede niet tevreden hebben zij vele ornithologen aangeschreven, die hun ervaringen mededeelden of hun dagboeken ter inzage gaven. Daardoor kon niet alleen de recente toestand uit eigen waarneming worden weergegeven, maar konden van een aantal soorten ook de schommelingen, die de aantallen vogels (in het bijzonder de broedvogels) in de laatste halve eeuw vertoond hebben, worden gereconstrueerd.

Als ondertitel noemen de auteurs het werk: „Overzicht van alle waargenomen soorten met gegevens over het voorkomen en het milieu, alsmede een lijst van andere op Vlieland waargenomen gewervelde dieren” (t.w. 8 vissen, 4 amfibieën, 1 reptiel en 12 zoogdieren). Deze laatste categorie wordt vooral behandeld, omdat het vóórkomen ervan van belang kan zijn voor de vogels.

Schrijvers hebben hun taak zeer conscientieus opgevat. Zij beginnen met een beschrijving van het Vlielandse landschap, waarbij zij goed doen uitkomen hoe dit geworden is tot wat het is. De historische gegevens dat het dorp West Vlieland in de eerste helft van de 18e eeuw door de zee verzwolgen werd, de vorming van de Vliehors, de aanleg van stenen hoofden, waarmee in 1854 door Waterstaat begonnen werd en waardoor de kustlijn sindsdien redelijk stabiel is gebleven, worden kort beschreven. Dan volgt de vorming van de Kroonspolders (240 ha) door de aanleg van stuifdijken tussen 1905 en 1922 en de aanleg van de thans 292 ha beslaande bossen tussen 1891 en heden. Bij gemiddeld hoogwater bedraagt het totale oppervlak van Vlieland nu 3258 ha, waarvan ongeveer 1500 ha tot de Vliehors gerekend kan worden.

Van dit kleine stukje grond, benevens van de stranden, wadgronden en wateren er rondom, zijn niet minder dan 243 vogelsoorten geregistreerd, waaronder 94 broedvogels.

Voor het aangeven van de avifaunistische status der onderscheidene soorten gebruiken de auteurs de volgende criteria: Broedvogel, onregelmatige broedvogel, zomergast, wintergast, doortrekker, onregelmatige gast en dwaalgast. Deze indeling wijkt enigszins af van de in de Avifauna van Nederland gebruikte, waarin de termen „jaarvogel” en „jaargast” worden gebruikt. Voor het aanduiden van de (geschatte) talrijkheid is de indeling van genoemde Avifauna wel aangehouden, maar de schaalverdeling is aangepast aan het kleinere gebied. Hij loopt voor de broedvogels uiteen van „onregelmatig” en „zeer schaars” (t.w. Dodaars, Pijlstaart, Zomertaling, Krakeend, Kuifeend, Knobbelswaan, Sperwer, Bruine Kiekendief, Grauwe Kiekendief, Torenvalk, Porseleinhoen, Bontbekplevier, Watersnip, Houtsnip, Kempmaan, Noordse Stern, Holenduif, Tortelduif, Koekoek, Ransuil, Velduil, Kuifleeuwerik, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Boompieper, Rouwkwikstaart, Engelse Gele Kwikstaart, Grauwe Klauwier, Heggemus, Grote Lijster, Paapje, Nachtegaal, Roodborst, Kleine Karekiet, Bosrietzanger, Zwartkop, Braamsluiper, Tijftjaf, Goudhaantje, Pimpelmees, Zwarte Mees, Groenling, Sijs, Kruisbek, Wielewaal, Zwarte en Bonte Kraai, en Vlaamse Gaai), waarvan jaarlijks hoogstens 10 paren broeden, tot talrijk (Wilde Eend, Graspieper, Barm-sijs) met 100-250 broedplaatsen en zeer talrijk (Eidereend, Scholekster, Zilvermeeuw,

Kokmeeuw) met meer dan 250 broedparen. Voor deze aantalschattingen is de literatuur nauwkeurig geraadpleegd en voor soorten als Eidereend, Bergeend, Kluut, Zilvermeeuw, Kokmeeuw, Vissdief en Kleine Barmsejts, wordt aan de hand der gegevens geschatst hoe deze soorten in de laatste halve eeuw toe- resp. afnamen.

De trekkers en overwintelaars worden ingedeeld van „dwaalgast” en „onregelmatige gast” over „in zeer klein aantal” (jaarlijks 1-10 exemplaren), „in klein aantal” 10-50 ex.), „in vrij klein aantal” (50-250 ex.), „in vrij groot aantal” (250-1500 ex.), „in groot aantal” (1500-10.000 ex.), tot „in zeer groot aantal” (meer dan 10.000 ex.). Tot de voorlaatste categorie behoren Zwarte Zee-eend, Bergeend, Eidereend, Wulp, Tureluur, Stormmeeuw, Zilvermeeuw, Spreeuw en Vink, tot de laatste categorie Scholekster, Rosse Grutto, Kanoetstrandloper, Bonte Strandloper en Kokmeeuw.

In een hoofdstukje, dat de schrijvers „Het gebruik van het landschap” hebben genoemd, wordt achtereenvolgens de behoefte aan water en voedsel, beweging in verband met de wisseling der getijden en van dag en nacht, de nestplaatsen en de verzorging der jongen behandeld.

Het boekje besluit met een vergelijking tussen de broedvogelbevolking van Texel, Vlieland en Terschelling en een Engelse samenvatting.

De tekst wordt verlicht door 27 illustraties van de hand van de ervaren vogeltekenaar Kolvoort, die hier en daar de bewegingen van verschillende vogels treffend weet vast te leggen.

Het is onmisbaar voor ieder die met ornithologische belangstelling Vlieland bezoekt. Het mag gelden als een model voor ieder die in de toekomst een avifauna van zijn streek mocht willen maken.

H. N. K.

R. T. PETERSON, G. MOUNTFORT, P. A. D. HOLLUM: *Vogelgids*, voor alle in ons land en overig Europa voorkomende vogelsoorten. Vertaald en voor Nederland bewerkt door Mr. J. KIST. 351 pp., 74 kleurenplaten, talrijke verspreidingskaartjes en zwart-wit figuren. — Elsevier. Amsterdam - Brussel. 1969. Prijs f 21,50.

De verschijning van de 10e druk van de *Vogelgids* is een goede gelegenheid nog eens een welverdiende loftrampet te steken voor de bijzondere prestaties op het gebied van de herkenning van Europese vogelsoorten, in hun verschillende kleden, verricht door de oorspronkelijke samenstellers, Roger T. Peterson, Guy Mountfort, P. A. D. Hollom en hun nieuwe medewerkers I. J. Ferguson-Lees en D. I. M. Wallace, alsmede door de bewerker voor Nederland en België, Mr. Jan Kist. Deze tiende druk is voortgekomen uit de in 1966 verschenen herziene Engelse uitgave waarin onder meer de platen van de grote arenden, enkele reigers en sterns en de spotvogelsoorten zijn vernieuwd en waarin twee nieuwe kleurenplaten met 21 soorten (o.a. Palmtortel, Isabeltapuit, Blauwstaart, Sporenkievit, Grote of Wilson's Franjepoot, Siberische Taling, Blauwvlugeltaling) zijn toegevoegd, terwijl ook nieuwe zwart-wit figuren van o.a. pelikanen en steenhoenders zijn opgenomen. De tekst is grondig bijgewerkt, ten dele zelfs omgewerkt naar nieuwe bevindingen en de status van de soorten is aangepast aan de nieuwste van de zijde van de Nederlandse en Belgische avifaunacommissies ter beschikking gestelde gegevens. De volgorde van de families en de soorten is naar internationaal model hier en daar grondig gewijzigd, met alle daaraan verbonden voor- en nadelen. Over al deze dingen geeft Mr. Kist in zijn Voorwoord bij de tiende druk uitvoerige en gedocumenteerde inlichtingen. Er is dus alle reden om deze uitgave als een zeer belangrijk gebeuren in de geschiedenis van de Nederlandse avifaunistiek te beschouwen en de bij de faunistiek zo vereiste grondige soortherkenning wordt door deze vernieuwde uitgave in hoge mate bevorderd.

Er zijn evenwel enkele opvallende bezwaren aan deze uitgave verbonden, die nu eens niet voor rekening van de auteurs of de bewerkers, maar voor die van de uitgever

komen. De Nederlandse (en ook de Europese) ornithologie is bepaald niet gediend met de toevoeging van de 8 gekleurde platen van zangvogeleieren, waartegen, bij vorige uitgaven door meer dan één recensent terecht verwijten zijn geuit en wij mogen er op vertrouwen dat de opname in de tiende druk tegen de wens van de bewerker heeft plaats gevonden. Elke argumentatie van het nut van deze platen kan terzijde worden geschoven wanneer men op Plaat 72 de met nummer 19 aangegeven porcelein-witte eischaal beschouwt en vervolgens leest dat het een afbeelding van het ei van een „*Spreeuw Sturnus vulgaris*” voorstelt (dat zoals vrijwel alle veldornithologen weten, als regel prachtig blauwgroen en slechts zelden witachtig van kleur is). Ook van andere eieren is het moeilijk op de platen de soort te herkennen. Wanneer men dan op de, overigens kleurrijke, stofband een afbeelding van een Oost-Aziatische rood-zwarte wielewaal, *Oriolus traillii*, aantreft, en men tenslotte op de omslag leest dat „alle vogeleieren in kleuren” zijn afgebeeld, terwijl het alleen om de eieren van de zangvogels gaat, heeft men wel duidelijk bemerkt dat er iets mis is gegaan met de commerciële opzet en presentatie van dit, naar zijn inhoud overigens, uitstekende boek.

In een boek, waarvan in Nederland, volgens de woorden van de bewerker, rond 62.000 exemplaren zijn verkocht, klinkt het ook wat armzalig als gesteld moet worden dat „hoge kosten” het onmogelijk hebben gemaakt meer verbeteringen in de kleurenplaten aan te brengen. Referent zou daarom nog eens willen wijzen op de bepaald onvoldoende, zo niet onjuiste, dan wel onvolledige, en daardoor onbruikbare illustraties van de Roodborsttapuit (wijfje: fout!), Fitis en Tijftjaf in voorjaars- en najaarskleden, Gekraagde en Zwarte Roodstaart wijfjes, Havikarend, Dwergarend en Slangenarend.
K. H. V.

Ir. Z. SALVERDA: *Uit zelfbehoud — welvaart ten koste van welzijn*. — Uitgeverij In den Toren, Baarn, en Uitgeverij Bosch en Keuning, N.V., Baarn, 1969. Prijs f 4,90.

Natuurbescherming is een zaak die de laatste decennien wel meer of minder tot zijn recht is gekomen dankzij het ijveren van enkele doortastende mensen met vooruitziende blik, doch die toch nog door zeer velen wordt gezien als een gril van een aantal Prikkebenen. Milieubescherming is de term voor een activiteit die meer au sérieux wordt genomen, omdat deze meer omvattend, hoewel niet essentieel verschillend van de eerstgenoemde, is. Milieubeheer is echter naar mijn gevoel een betere term hiervoor aangezien de mens dermate de levensgemeenschappen waarvan hij zelf deel uitmaakt en het milieu waarin deze levensgemeenschappen voorkomen is gaan beheersen, dat beheer daarvan een dwingende noodzaak gaat worden. De frequentie waarin de ongunstige gevolgen van die milieubeheersing optreden neemt gestaag toe, en daarmee de verontrusting van diegenen die de directe gevolgen ondervinden en niet in het minst van diegenen die op de lange duur erger voorzien. Tot de laatsten behoort de schrijver van het boekje „Uit zelfbehoud — welvaart ten koste van welzijn”, Ir. Z. Salverda. Het boekje verscheen op een zeer actueel tijdstip, nl. kort na de recente, spectaculaire vergiftiging van de Rijn in juni 1969, en het bevat een indringende opsomming van talloze incidentele feitelijkheden, alle tekenen aan de wand van de naderende bedreiging van het milieu als totaliteit, maar bovendien felle kritiek op het wanbeleid dat leidt tot dit wanbeheer.

Na twee inleidende hoofdstukjes die het probleem signaleren van de heerschappij van de mens over de natuur, en van de toekomst van het nageslacht van de huidige generatie, wier greep op de natuur nog steeds sterker wordt, behandelt de schrijver aan de hand van een reeks angstwekkende feiten de gevolgen van deze misvormende invloed op het landschap, het voedsel, het water en de lucht. Vervolgens gaat hij in op het probleem van de afvalverwerking, en op de invloed die de exponentiële expansie van de technologie en de bevolkingsgrootte door o.a. lawaai, gejaagdheid en onpersoonlijke massaalheid heeft op de menselijke geest. Met het oog op de toekomst stelt de schrijver

het huidige overheidsbeleid en de voorlichting aan de kaak, terwijl tenslotte dringend erop wordt gewezen dat geen van deze functies in de samenleving kunnen veranderen als niet een basis van kennis van, en dus begrip voor, de plaats van de mens als onderdeel en niet uitsluitend als beheersers van de natuur is onderwezen. In deze paragraaf wordt naar mijn inzicht het meest essentiële aspect behandeld van de oorzaken van het dreigende gevaar. Tot slot bevat het boekje een door de schrijver opgesteld „Handvest voor het milieu van Nederland” (waarvan ik de beperking „van Nederland” liever weggelaten zou zien vanwege het mondiale karakter van het probleem!) en het door de Raad van Europa op 6 mei 1968 afgekondigde „Handvest voor het water”.

Uit dit 78 pagina's tellende boekje, geïllustreerd door enige tientallen foto's waarvan de helft op beangstigende wijze de milieuvervuiling aanduiden, komen een paar punten naar voren die mij troffen door hun principiële juistheid, al kan ik mij met de vorm waarin een enkele daarvan gesteld werd niet geheel verenigen. Ten eerste moet zeer spoedig het besef doordringen tot een ieder die mede verantwoordelijk is voor veranderingen in het milieu, dat het leefbaar houden daarvan, met name voor de verre toekomst, geld kost, en wel op een wijze en met een intensiteit die het bereiken van het nagestreefde welvaartspeil evenaart: voor direct waarneembaar comfort geeft men met vanzelfsprekendheid veel geld uit; voor een leefbaar natuurlijk milieu zal evenveel geld moeten worden besteed, niet zo zeer reeds ten behoeve van de huidige generatie (wat nog eventueel aanvaard wordt), maar vooral ten behoeve van het nageslacht. Op deze investering voor de toekomst wordt met nadruk en indringend gewezen door Ir. Salverda. Ten tweede moet het onderzoek over de (aan de mens inherente en m.i. niet principieel verwerpelijke) beheersing van de natuur met verhoogde inspanning en vooral vergrote middelen versneld worden, en verricht door onpartijdige instellingen, en niet, zoals thans in ruime mate geschiedt, door groeperingen die zelf geldelijk betrokken zijn bij de uitvoering van de technieken waarvan zij het effect bestuderen (b.v. producenten van chemische bestrijdingsmiddelen). Dat de huidige situatie in Nederland echter in hoofdzaak zijn oorsprong vindt in een kapitalistische maatschappij-structuur, zoals de schrijver beweert, wordt onvoldoende geargumenteed, hetgeen te betreuren valt. Ten derde moet de mentaliteit veranderen door kennis van en begrip voor de oecologie van de mens. Juist de bestuurders van onze maatschappij, de economen en de technologen, zijn het aan wie deze kennis ontbreekt. Goed en uitvoerig onderwijs in deze materie is dringend noodzakelijk, al op de lagere school.

Ondanks een plaatselijk optredende, zekere mate van overtrokkenheid of doorslaan van de schrijver die misschien wrevel zou kunnen opwekken, is dit een boekje dat verdient om met aandacht door velen gelezen te worden, opdat in alle „niches” (om deze oecologische term hier te gebruiken) van de Nederlandse samenleving dit urgente probleem wordt beseft en overdacht, en opdat een ieder door een mentaliteitsverandering het zijne aan de voorkoming van erger kan bijdragen.

Nora Croin Michielsen